

תשובה בענין הכניסה להר-הבית בזמן הזה

שאלה ממחנות רמה בישראל: האם מותר להיכנס לשטח הר הבית בזמן הזה?

תשובה: תשובתו של הרב דוד גולינקין קובעת:

א. שהאיסור על כניסה לכל חלקי הר הבית בזמן הזה אין לו על מה להסתמך כי אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים חלו איסורים רק על חלק של הר הבית. לכן מותר להיכנס לחלקים של הר הבית, והוא מפרש את המקום האסור ואת המקום המותר.

ב. הוא מבסס את האיסור על הפסק של הרמב"ם ש"קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא" ועל האיסור במשנה כלים א: ח-ט האוסר על טמא מת להיכנס לחיל. היות והיום כולנו טמאי מת אסור לנו להיכנס לשטח של החיל כי, לפי הרמב"ם, קדושתו קיימת גם היום.

דעתי בענין שונה. מסכים אני שלא היה איסור על כניסה לחלק גדול של הר הבית ולכן אין היום סיבה כל שהיא לאסור. אבל אני רואה את המשנה אחרת וגם רואה מקום לסמוך על הראב"ד במחלוקת עם הרמב"ם בענין זה.

א. המשנה מתארת את הדרגות של הקדושה. היא מתחילה בארץ ישראל וגומרת עם קדש הקדשים. ברור שהקדושה כאן היא מושג הקשור לפולחן. ההגדרה של קדושת ארץ ישראל ברורה:

ומה היא קדושתה? שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם, מה שאין מביאים כן מכל הארצות. (כלים א', ו')

לפי זה הקדושה הזאת אינה לתמיד ואינה קיימת היום. גם הרמב"ם מסכים שקדושה של א"י היתה תלויה "בחזקה שהחזיקו בה..." (הלכות בית הבחירה ו: טז) דעתי היא שיש להבין את כל המשנה באותו הכיוון ולפסוק שכמו שהחלק הראשון של המשנה אינו תופס היום כך גם החלקים האחרים אינם תופסים כאשר בית המקדש בחורבנו.

ב. בגמרא יש שתי דעות לגבי הנושא של קדושה לעתיד לבוא ואפשר לסמוך על הדעה האומרת שלא קדשה לעתיד לבוא.

ג. הראב"ד חולק על הרמב"ם וכותב:

למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש לירושלים לשאר א"י ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא. לא אמר אלא לשאר א"י אבל לירושלים ולמקדש לא אמר לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי... (הלכות בית הבחיה פרק ו הלכה יד).

כלומר המחלוקת על קדושת ארץ ישראל היתה ענין של התחומים של ארץ ישראל לגבי חובות שביעית, מעשרות וכו' והמסקנה היתה ש"תחומי ארץ ישראל עד מקום שהחזיקו עולי בבל" (ספרי דברים נ"א). לגבי המקדש וירושלים, הרמב"ם רוצה לומר שקדושתם נשארת תמיד כי "שכינה אינה בטלה" כאשר הראב"ד אומר להיפך, הקדושה תלויה בבנין בית המקדש עצמו ויכולה לגדול בהתחשב בבנין עצמו. ולכן אפילו מי שאינו רוצה לשנות את גבולות הקדושה, כלומר תחומי ארץ ישראל, יהיה מוכן להודות שקדושת המקדש תלויה במציאות של הזמן.

אגב אע"פ שיש מדרשים האומרים מה שאמר הרמב"ם בנוגע לשכינה, יש גם מדרשים אחרים כמו זה של רשב"י "שבכל מקום שגלו שכינה עמהן" (מגילה כ"ט ע"א).

ד. לכן מסקנתי היא שהקדושה שעליה המשנה מדברת אינה קיימת היום לגבי מקום המקדש ואין לאסור כניסה לתחום החיל מהסיבה של "טמא מת".

ה. אבל הרב גולינקין בסוף תשובתו מביא את הרעיון של מורא מקדש, מצווה שהרמב"ם מונה כמצווה נפרדת מן הנושא של קדושת המקום. והרמב"ם כותב בפירוש:

”אע”פ שהמקדש היום חרב בעוונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבניינו. לא יכנס למקום שמותר להיכנס לשם ולא ישב בעזרה ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח... (הלכות בית הבחירה, ז’ :ז’)”

אין מחלוקת על המצווה הזאת שאינה קשורה לנושא של קדושת המקום ולא לענין של טומאה וטהרה אלא להתנהגות הולמת במקום ששם היה ויהיה מקדש. וכמו שכותב הרמב”ם ”ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו” (שם ז’ :א’). נקודה זו חשובה במיוחד בימינו כאשר הגישה המקובלת אצל הרבה אנשים לגבי מקומות קדושים ודברים שבקדושה גובלת באמונות טפלות.

נשאלת השאלה, איך מקיימים מצות מורא מקדש? חייב אדם להפריד בין טיול לראות מקום מסויים ולהנות מיופיו לבין ביקור בהר הבית שהוא למעשה מעין עליה לרגל למקום המקדש שלפי המסורת היה גם מקום העקידה. אין להתנהג שם בקלות ראש אלא בכובד ראש, אין לעלות בלבוש בלתי הולם ואין להיכנס למקום של קדש הקדשים ששם רק הכהן הגדול נכנס.

ו. יש לדרוש מכל אדם העולה על הר הבית לזכור שבימי קדם הדרישות של כניסה למקדש היו לא רק דרישות של טהרה טקסית אלא גם טהרה מוסרית:

מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו.

נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי

ולא נשבע למרמה

(תה' כ"ד : ג-ד)

מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך.

הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו.

לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה

וחרפה לא נשא על קרבו.

נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד

נשבע להרע ולא ימר. כספו לא נתן בנשך

ושחד על נקי לא לקח... (תהילים ט"ו)

לכן יש לקרוא אחד מהמזמורים האלה בזמן העליה להר הבית, ולפשפש במעשיך.

סיכום:

דעתי היא שהיום הקדושות הנזכרות במשנה אינן קיימות בפועל, שקדושת המקדש היתה בשעתה ואינה קיימת ולכן האיסורים שחלו בזמן הבית אינם חלים היום.

אבל מצוות מורא המקדש מחייבת ולכן בזמן ביקור בהר הבית חייב אדם להזכיר את החיוב המוסרי החל על כל אחד הנכנס לתחום של המקדש ולהתנהג שם בכובד ראש ולא להיכנס לתחום קודש הקדשים.

הרב ראובן המר

e/vol1/temple